

Povl Bagge (red.): Danske Hjem ved Aarhundredskiftet. Ny samling. 1949. (Hirschprung).

Landsarkivar Povl Bagge har med de udvalgte skildringer af danske hjem fra årtierne omkring år 1900 fulgt succes'en fra 1947 op. Den nye samling er lige så heldig i sit udvalg som den første, der i løbet af kort tid blev udsolgt. Tilsammen giver de to bind et lettilgængeligt billede, der tillige er oplysende og fængslende.

Vægten er lagt på at »gøre billedet af tidens hjemliv så alsidigt og nuanceret som muligt«. Nogle skildringer er i højere grad samlet om enkeltpersoner end om livet i hjemmet og dets udseende. Det gælder f. eks. artiklerne om oberst Ludvig Pontoppidan, om zoologen dr. William Sørensen og om skibsreder Johan Hansen. Mere fyldige skildringer er der af Aakjærs Jenle, af det københavnske lægehjem hos Theodor Immanuel Fenger og af hofblikkenslager Torben Meyers hjem. Betydeligt over dem alle står dog de tre skildringer, der både fra formens og indholdets side er bogens vigtigste: forfatteren Erik Bertelsens beskrivelse af et fiskerhjem i Harboøre, seminarieforsøger Morten Bredsdorffs fortælling om personerne og livet på Roskilde højskole i Thomas Bredsdorffs tid og endelig forfatteren Richardt Gandrups skildring af sit barndomshjem i skolen i Fjerritslev. Fælles for Gandrups og Bertelsens afsnit er, at de ved siden af fine og levende personkarakteristikker også giver en kulturhistorisk baggrund, der formentlig vil sikre dem en plads i fremtidens kulturhistorie som klassiske kilder.

Om samtlige skildringer gælder, at de alle drejer sig om hjem, der hver i sin gruppe hørte til de bedste. Det giver bogen en slagside, som imidlertid næppe kunne have været afbødet. Trods denne indvending er bogen et vidnesbyrd om en beundringsværdig sans for ikke blot at gøre det rigtige udvalg af typer, men også for at finde de rigtige forfattere.

Vagn Dybdahl.

Sverre Steen: Kristiansands historie. I—II. (Grøndahl & Søn, Oslo).

Den norske historiker, professor Sverre Steen har efter mere end ti års arbejde afsluttet sin fremstilling af Kristiansands historie. En norsk byhistorie vil almindeligvis ikke have mange læsere i Danmark, men Sverre Steens fortjenstfulde arbejde fortjener at få det, så meget mere, som det vil interessere adskillige danske læsere.

Forfatteren har i sine tidligere arbejder i forbavsende grad formået at gøre sit stof levende, og i evnen til at tegne kulturbilleder minder han i mange henseender om Hugo Matthiessen. Denne evne demonstrerer han gang på gang i bogen om Kristiansand. Næppe nogen anden nordisk by ejer nogen skildring, der i den grad giver et indtryk af byen som helhed til de skiftende tider. Bevidst har Sverre Steen også stræbt mod dette ved at behandle den økonomiske, politiske og almindelige kulturelle udvikling under eet i stedet for som ellers almindeligt at følge de enkelte emner måske gennem mere end et århundrede ad gangen. Et fyldigt sagregister hjælper til gengæld den læser, som kun vil søge frem til en enkelt side af udviklingen. Noteapparatet er — det gælder særlig første bind (1641—1814) — særdeles fyldigt. I noterne, ikke mindst i redegørelserne for toldregnskaber og samtidige statistiske oplysninger, fremsætter Steen adskillige kritiske bemærkninger, som ifølge deres principielle karakter også har interesse for danske historikere.

Bogen er imponerende som en enkelt mands værk. Dens mange og gode

illustrationer, dens underholdende tekst og Kristiansands århundredgamle nære forbindelse med Danmark, specielt Jylland, skaber de bedste betingelser for, at den også vil gøre sig gældende her i Danmark.

Vagn Dybdahl.

Jens Himmelstrup: Den provisoriske lovgivning i Danmark. 1948. (Nyt nordisk forlag).

Dr. phil. Jens Himmelstrup har med denne bog tillige erhvervet sig den juridiske doktorgrad, og når den skal omtales her, er grunden, at bogens emne ved siden af det rent juridiske også rummer et i høj grad historisk stof, ja, de to sider kan vel næppe adskilles. Spørgsmålet for den historisk interesserede bliver, om man — uden større juridiske kundskaber — kan have glæde af bogen. Svaret bliver ja, idet store dele af bogen ikke kræver andet af sin læser end interesse for emnet og vilje til at følge forfatterens udredning af problemerne om de provisoriske love.

Hovedparten af bogen beskæftiger sig med provisorietiden under Estrups ministerium. Denne periode har ofte været behandlet i historisk litteratur; men alt for mange af disse behandlinger bærer præg af forfatterens eget politiske standpunkt, og det er velgørende nu at læse en bog, hvis forfatter skærer igennem reminiscenserne af partistridighederne og giver en virkelig objektiv og videnskabelig behandling af periodens centrale problem: var de provisoriske love — først og fremmest finansprovisorierne — grundlovsstridige? Dette spørgsmål besvarer dr. Himmelstrup med et ja. Han underkender ganske Matzens og Nellesmanns fortolkningsforsøg og hævder, at det grundlovsstridige først og fremmest ligger i, at rigsdagen blev hjemsendt, for at regeringen kunne få lejlighed til at udstede de provisoriske love, hvilket var en omgåelse af 66-grundlovens § 25 — paragraffen om betingelserne for de provisoriske love. Den naturlige løsning af konflikten i 1885 burde, efter dr. Himmelstrups mening, have været en kgl. anordning om rigets finanser, efterfulgt af et ministerskifte, ikke fordi 66-grundloven i sig selv indebar parlamentarismen; men fordi en sådan udvikling i al fald ikke ville være i strid med grundloven.

Foruden forfatterens her refererede hovedsynspunkt indeholder disputatsen en udførlig redegørelse for samtidens syn på det statsretlige problem, der endvidere bliver belyst ved sammenligning med tilsvarende forhold i andre lande, navnlig i Tyskland.

Bogen vil indtage en central plads i den fremtidige forskning af provisorietiden. Måtte den give stødet til en fornyet interesse for perioden, en interesse, som kan resultere i en behandling, der fordeler sol og vind mere retfærdigt, end tilfældet som oftest har været.

Jørgen Holst-Jensen.

Aug. F. Schmidt: Moser og Tørv. 1948. (Eget forlag).

I »Moser og Tørv« har Aug. F. Schmidt givet en fremstilling af den kulturhistorie, der er knyttet til Danmarks moser fra oldtiden og op til vor tid. Hovedparten af fremstillingen er dog samlet om en beskrivelse af forholdene, som de formede sig i det 19. årh. i de forskellige dele af landet. Foruden en detaljeret beskrivelse af tørvefremstillingen og livet i moserne: tidspunktet for arbejdet, de forskellige slags tørv — lyngtørv, æltetørv og kultørv — samt disses anvendelse, tørvenes hjemkørsel, tørvegraverne, tørvegilde og tørvehandel samt sagn